కంటి పరీక్ష పూర్తి కాగానే,ఆ ఊర్నించి బయల్దేరి ఈ ఊరు వచ్చినందుకు సంతృప్తే మిగిలింది. ప్రభాకరానికి, ఫీజు ఎక్కువే కావచ్చుగాని ఎగ్జామినేషన్ ఘరోగా జరిగింది. అన్నిట్నీ మించి డాక్టరుగారి అనునయ వాక్యాలు అతన్నెంతో సేద తీర్చాయి. "కుడి కంటిలో శుక్లం మెచూరయింది. మొదట దాని కాపరేషన్ జరగాలి. రెండో కన్ను ఇంకో ఏడాదిలో కాటరాక్టు ముదిరి ఆపరేషన్‌కి సిద్ధం కావొచ్చు. అందుకనీ మొత్తమ్మీద విజన్ మీకంత పూర్‌గా ఉంది. అప్పుడే బాగా చీకటి పడిపోయింది. ఇంత రాత్రి వేళ ఎక్కడికి వెడతారూ? మాబాయ్‌ని మిమ్మల్నేదైనా లాడ్జి దాకా దిగబెట్టి రమ్మననా?" అన్నాడు.

"అక్కర్లేదండీ ఆటోస్టాండు దాకా రమ్మనండి, చాలు. రైల్వే స్టేషనుకి మాట్లాడుకుంటాను. పాసెంజర్లో వచ్చేస్తాననీ, స్టేషనుకి రమ్మని అబ్బాయికి చెప్పాను. నో ప్రోబ్లమ్" అంటూ థాంక్సు చెప్పి చేతికర్ర పట్టుకు నడుస్తూ ఆటో స్టాండు చేరుకున్నాడు ప్రభాకరం. అక్కడే అనుకోకుండా కలిసింది సరస్వతి "మేష్టారూ,మీరా? ఎన్నేళ్లైంది, ఎంతదృష్టం!" అనుకుంటూ.

పత్రికల్లో పేజీలు తిప్పినట్టుంది. విద్యార్థులతో టీచర్ల పరిచయం, పాతికేళ్లకి పైగా వేల కొద్దీ విద్యార్థులతో జ్ఞాపకాలయితే మరీను. కానీ పత్రికల్లో పేజీల్లో కూడా ఒకటో రెండో మరో సారి వెనక్కి తిప్పి చదువుకోవాలనిపిస్తుంది. అందుకే కలుసుకుని పదిహేనేళ్లకి పైగా అయినా తన దగ్గిర చదువుకున్న సరస్వతిని ఆట్టే ఇబ్బందిలేకుండా గుర్తు చేసుకోగలిగాడు ప్రభాకరం. అందుకే డాక్టర్ సలహాని తిరస్కరించినా సరస్వతి ఆహ్వానాన్ని అతడు కాదనలేకపోయాడు. మేష్టార్ని పక్కన కూచోబెట్టుకుని తన యింటి వైపు ఆటోని మళ్లించింది సరస్వతి. ఇక దారి పొడుగునా ఆ కబుర్లే కబుర్లు. "మేష్టారూ మీరా రోజుల్లో మాకు చెప్పిన ఆ భర్తృహరి సుభాషితంలోని ఆ భాగం మీకు గుర్తుందా? ఏదనుకున్నారు, 'సాధు సద్గుణాలవంబు కొండలు చేసి మెచ్చుచున్' అనేది! పుస్తకాల్లో చదివితే ఇలాంటి వాళ్లుంటారా!' అనుకుంటాం. ఎప్పుడు ఏ పుణ్యం చేసుకున్నానో అలాంటి ఇంట్లోనే పడ్డాను, మా అత్తగారు, మామగారూ, మా ఆయనా అందరిదీ అలాంటి వెన్న పూస మనస్తత్వం. ఇక నా కొడుకు లిద్దరూ వంక లేని చంద్ర వంకలు... నిజంగా నేనెంత అదృష్టవంతురాల్నో, మీ కళ్లతో మీరే చూస్తారుగా!'

నిజానికి ఆ మసక చీకటి వేళ, కంటి దృష్టి లోప భూయిష్ఠమైన సందర్భంలో ప్రభాకరానికి సరిగా చూసే అవకాశం లేదు. అయినా వీనుల విందుగా ఆ అమ్మాయి అందిస్తున్న కబుర్లు మనసు కెంతో మధురంగా ఉన్నాయి. బాహ్యదృష్టికి అందిన కాడికి సరస్వతి కాస్త చిక్కిపోయిందేమో అనిపించింది. ఆమె వెలిబుచ్చే తృప్తి ముందు అది ఏ పాటిది!

అంతే కాదు ఇంటికెళ్లి సరస్వతి పిల్లల్నీ, అత్తమామల్నీ కలుసుకున్నాక, ఆ అమ్మాయి చెప్పిందాంట్లో ఆవంత అబద్ధం లేదనిపించింది.

ఎప్పుడో దశాబ్దంన్నర క్రిందట తనకి పాఠం చెప్పిన పంతులుగార్ని ఎంతో ఆప్యాయంగా ఆదరించి సకల మర్యాదలూ చేసింది సరస్వతి. వాళ్లాయన క్యాంపు కెళ్లేడుట. చూపించలేక పోయినందుకు ఎంతో నొచ్చుకుంది. ఇంట్లో వాళ్లు కంగారు పడతారు గనక వెళ్లక తప్పదనీ, తెల్లారి ప్యాసెంజర్లో వెళ్లి పోతాననీ ప్రభాకరం చెబితే, అతి కష్టం మీద ఒప్పుకుంది. "మీరూ, పిన్నిగారూ వచ్చి మా యింట్లోనే దిగండి. మీ కంటి ఆపరేషన్‌కి మా చేతనైన సహాయం చెయ్యనివ్వండి. ముందుగా రాస్తే నేనో, ఆయనో స్టేషనుకి వస్తాం" అని ఎడ్రసిచ్చింది.

మర్నాడు ఉదయం ప్రభాకరం వెళ్లిపోయే ముందు సరస్వతి మామగారు అతన్ని సాగనంపుతూ అన్న ముక్కలు:

"మేష్టారూ, మా కోడల్ది బంగారం లాంటి మనసు. పెద్దలంటే ఇలాంటి గౌరవం, ఆదరణా ఈ కాలంలో ఎరగం. రోజు కో సారైనా 'మా ప్రభాకరం మేష్టారు' అంటూ మిమ్మల్ని అంటూ మిమ్మల్ని తలుచుకుంటూ ఉంటుంది. తన పెళ్లికి మీకు ఎలక్షన్ డ్యూటీ పడి రాలేకపోయారని, ఆ తర్వాత ఎక్కడికో బదలీ అయిపోయి మీ భోగట్టాలే తెలీలేదనీ నొచ్చుకుంటూ ఎంటుంది. నిన్న ఎంతో గొప్ప రోజు. 'వద్దే, ఈరోజుకి ఎలాగో సర్దుకుంటానే, ఆమాత్రలు ఈ చుట్టు పట్ల దొరకవే తల్లీ' అంటే అలా కాదని, ఆ చిరు చీకటి వేళ అంత దూరమూ పరిగెత్తింది. దాని మంచి మనసుని దేవుడు గ్రహించాడు. లేకపోతే అక్కడే ఉన్న ఆస్పత్రికి మీరు పరీక్ష నిమిత్తం రావటమేమిటి చెప్పండి? మేం ఈ నాడు ఇలా ఈ వృద్ధాప్యంలో సేవలు పొందుతున్నామంటే ఆ నాడు మీరిచ్చిన శిక్షణే కారణం."

అత్తగారు కూడా శ్రుతి కలిపింది.

"దానిల్లూ, మాఇల్లూ అని వేరు వేరు లేవు. ఏ మాత్రం మొహమాటపడకుండా ఈసారి మీరు మా ఇంట్లో నేదిగండి. మీలాంటి వారు ఇన్నాళ్లకి మా ఇంట్లో కాలుపెట్టారు, ధన్యులం."

కేవలం మాటలతోనే వారు సరి పెట్టలేదు. ప్రభాకరం చేతితో కొత్త బట్టల జత ఒకటి పెట్టి నమస్కరించారు. వారి ఆప్యాయత అతన్ని ఊపిరి పీల్చుకోనివ్వలేదు.

"చూడండి, నా సొంత పని మీద వచ్చాను. ఇపుడు మీరిలా ఇస్తే పుచ్చుకోవడానికి నాకు బాగుండదు. ఏదైనా శుభ కార్యానికి పిలవండి అప్పుడొచ్చి పుచ్చుకుంటాను."

వారి నెలాగో కాదన్నా ఆటో దాకా తనని సాగనంపిన

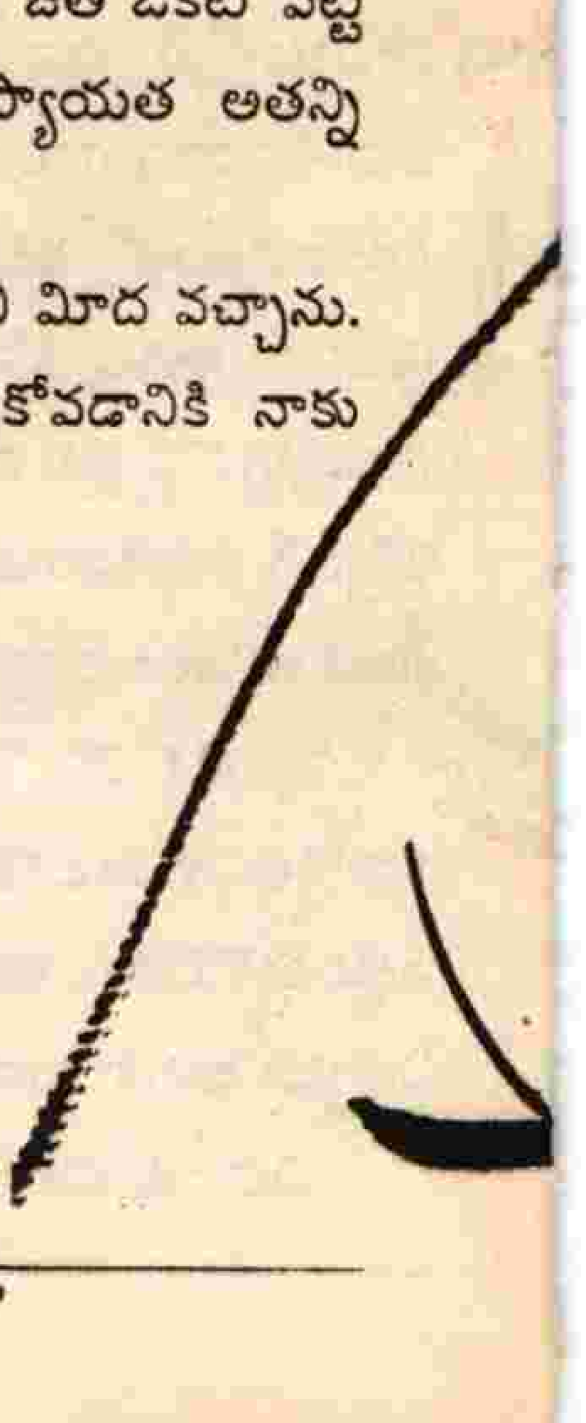

'జై!'కి బహువచనం "'జై'లు!"
అవసరాల రామకృష్ణారావు

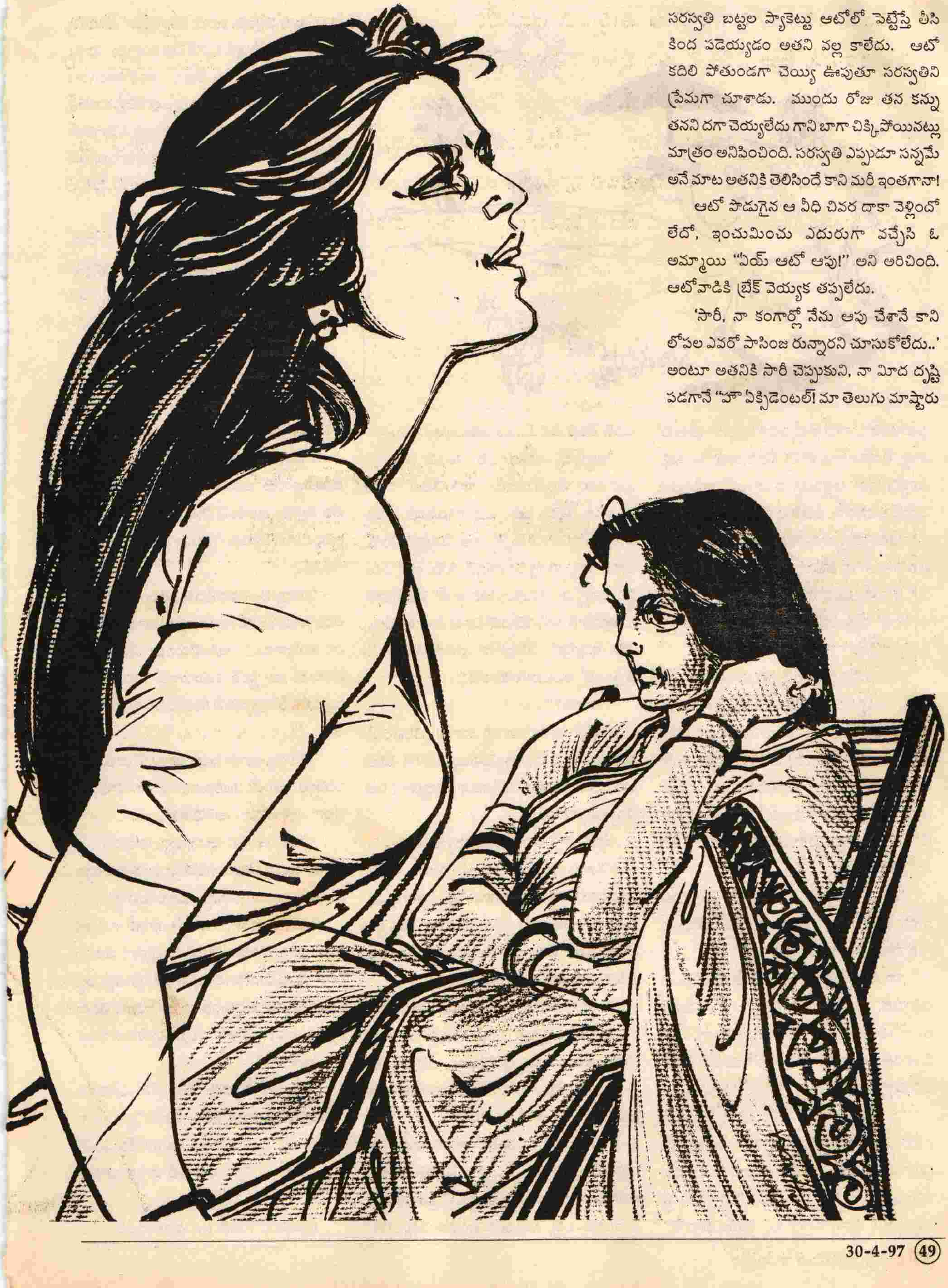

సరస్వతి బట్టల ప్యాకెట్టు ఆటోలో పెట్టేస్తే తీసి కింద పడెయ్యడం అతని వల్ల కాలేదు. ఆటో కదిలి పోతుండగా చెయ్యి ఊపుతూ సరస్వతిని ప్రేమగా చూశాడు. ముందు రోజు తన కన్ను తనని దగా చెయ్యలేదు గాని బాగా చిక్కిపోయినట్లు మాత్రం అనిపించింది. సరస్వతి ఎప్పుడూ సన్నమే అనే మాట అతనికి తెలిసిందే కాని మరీ ఇంతగానా!

ఆటో పొడుగైన ఆ వీధి చివర దాకా వెళ్లిందో లేదో, ఇంచుమించు ఎదురుగా వచ్చేసి ఓ అమ్మాయి "ఏయ్ ఆటో ఆపు!" అని అరిచింది. ఆటోవాడికి బ్రేక్ వెయ్యక తప్పలేదు.

'సారీ, నా కంగార్లో నేను ఆపు చేశానే కాని లోపల ఎవరో పాసింజరున్నారని చూసుకోలేదు..' అంటూ అతనికి సారీ చెప్పుకుని, నా మీద దృష్టి పడగానే "హా ఏక్సిడెంటల్! మా తెలుగు మాష్టారు

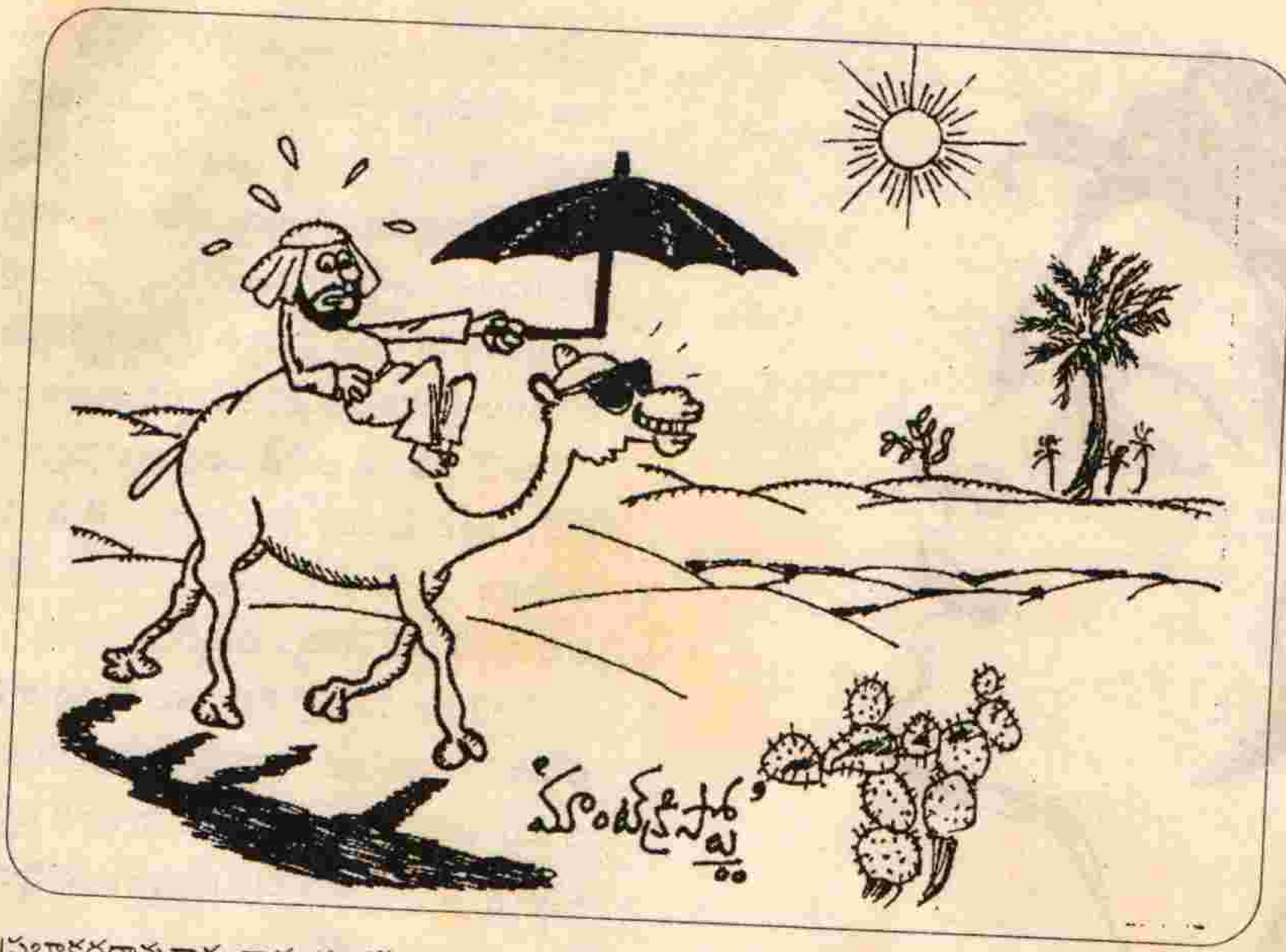

ప్రభాకరరావుగారు కాదు కదా!'' అంటూ ఆ ఆటో వాడ్ని రెండ్రూపాయిలిచ్చి పంపేసింది. ఆ పక్క నున్నదే తను అద్దెకున్న వాటా అనీ, కాఫీ తాగి వెళ్లండే కుదరదనీ, అతని బ్యాగ్‌పట్టుకు ముందుకి నడిచింది. "మళ్లీ పాసెంజరు అందదు తల్లీ!'' అని అతనెంత గోల పెట్టినా వినలేదు.

ఇంతకీ అనుకోని ఈ ఆతిథ్యాల ద్వయంలో ఆ రెండో వ్యక్తి ఎవరో ప్రభాకరానికి ఓ పట్టాన గుర్తు రాలేదు.

"ఎప్పుడో ఎన్నేళ్ల కింద చదివిన అమ్మాయినో గుర్తు పట్టానంటున్నారు. నేను మీ దగ్గర చదువుకుని నాలుగేళ్లు కూడా దాటలేదు. నేనేం పాపం చేశాను మేష్టారూ! నాపేరు రేవతి. ఇంకా గుర్తు రాలేదు కదూ? డిబేటింగ్ కాంపిటీషన్‌లో నాకు ఫస్ట్ ప్రైజ్ ఇస్తూ 'మాటల్లో ఘాటుని భరించ లేను గాని నీ వాగ్ధాటిని కాదన లేను' అన్నారు. అదీ గుర్తులేదా?''

'ఏదో గుర్తొస్తున్నట్టే ఉంది, ఎందుకు కాదనడం!' అనుకుంటూ "అవునవును గుర్తొచ్చింది'' అనేశాడు ప్రభాకరం.

మాంఛి స్ట్రాంగ్ కాఫీ ఇస్తూ రేవతి తన గురించి చెప్పింది. ఎమ్మే అయిందిట, ఈ మధ్యే యూనివర్శిటీలో రీసెర్చి స్కాలరుగా ఎన్లైస్టు చేసిందిట. అందాకా ఏదో ట్యూటోరియల్ కాలేజీలో పని చేస్తోందిట.

'పై ఊళ్లో కాపరం పెట్టి, ఆడపిల్లవి ఇంకా చదివి ఎవర్ని ఉద్ధరిస్తావమ్మా?' అనుకున్నాడు ప్రభాకరం ఆ మాటే అనేశాడు. "ఏమో అనుకున్నాను. నాదే పొరపాటు పెద్దాళ్ల బుద్ధు లెప్పుడూ ఒకలాగే ఉంటాయి. మేమే మారాలి'' అంది రేవతి తనలో తానే అనుకుంటున్నట్టు.

అలాంటి జవాబు ఆమె నుంచి ఆశించని ప్రభాకరం తెల్లబోయాడు. కాలి వేలితో నేలని గోకుతూ ఆమె ఇలా కొనసాగించింది. "ఏం చెయ్యమన్నారు? మమ్మల్నిలా అనిపిస్తున్నది మీరే. మా అమ్మా, నాన్నా కూడా ఇదే వరస. ఇలా నేను వేరే ఊళ్లో నా మటుకు నేను జాబ్ చెయ్యడాని కెంత పోరాడవలసి వచ్చిందో మీరు ఊహించలేరు. పోనీ ఇక్కడైనా పీస్‌ఫుల్‌గా బతకనిస్తారా? ఏ ఉత్తరంలో అయినా అదేమాట!''

"ఏమాట?''

"ఇంకే మాట, నాపెళ్లి మాట! జీవితంలో అన్నిటి కన్నా అదే ముఖ్యమైనట్టు. ఆఖరికి నేనేం రాయవలసి వచ్చిందో తెలుసునా మేష్టారూ ? ఏం చెప్పమన్నారు కర్మ!''

రేవతి వాళ్ల నాన్ననిలా హెచ్చరించిందట.

'చూడు నాన్నా, అమ్మకి కూడా చదివి వినిపించు. ఎన్నో సార్లు రాశాను మీ ఉత్తరాల్లో నా పెళ్లి ప్రసక్తి తీసుకు రావద్దని. మీరు నా రిక్వెస్టుని లెక్క పెట్టడం లేదు. ఇక ముందు మాత్రం అది తీసుకురావద్దు. తీసుకువచ్చారో -

1. ఇక నా నుంచి జవాబు అంటూ ఉండదు.

2. ఆడ పిల్ల పెళ్లి మీద ఇంతటి అనవసర ప్రాముఖ్యం మన దేశంలోనేనేమో.... అదే అయితే స్టేట్సుకి ఎన్లైస్టు చేసి నేను మీ మీద పగతో పోవలసి ఉంటుంది.

"ఇది మీ మీద పగతో రాసింది కాదు. నా వ్యక్తిత్వం రక్షించుకునే ప్రయత్నం.'' రేవతి చెప్పడం అవగానే ప్రభాకరం లేచినిలబడ్డాడు టైమైందంటూ. "ఉండండి ఒక్కనిముషం'' అంటూ పక్కింటికి పరిగెత్తుకు వెళ్లింది. అంత వేగంతోనూ తిరిగొచ్చి "ఇప్పుడే రైల్వే స్టేషనుకి ఫోన్ చేసి వచ్చాను. మీరు వెళ్లే ప్యాసెంజరు గంట లేటట. ఇంకో అరగంట అయాక తీరిగ్గా బయల్దేరవచ్చు. ఆ చేత్తో మా పని కుర్రాణ్ణి హోటలుకి పరిగెత్తించాను. ఇక్కడి మోడరన్ కేఫ్‌లో ఉప్మా, పెసరట్టు చాలా బాగుంటాయి. తిని మరో డోసు కాఫీ తాగి మరీ వెడుదురుగాని....ప్లీజ్....'

"మీరలా మంచం మీద పడుకోండి సార్. అన్నట్టు ఎంత సేపూ నా గొడవే చెబుతున్నాను మీరెందు కొచ్చారో చెప్పరూ. మరెవరో మీ ఎక్స్‌స్టూడెంట్‌ని కలుసుకున్నారన్నారు. ఎవరామె?'

ఆ ప్రశ్నతో లేని బలం వచ్చినట్టైంది ప్రభాకరానికి పెళ్లి అనేది ఆడదాని కయినా మగాడి కయినా ముఖ్యమా, కాదా అనేది వేరే విషయం కాని, పెళ్లి అయాక కూడా ఎన్నేళ్లయినా హాయిగా ఉండొచ్చు. సరస్వతి నెలకొల్పిన ఆదర్శం తెలుసుకుంటే ఆమెకు బోధ చేసిన గురువుగా తన మనసు పులకించి పోతోంది. రేవతి ముందు అదెందుకు బయట పెట్టకూడదు అనిపించిం దతనికి.

"నువ్వు ఈ చివర ఉంటే సరస్వతీ వాళ్లిల్లు ఆ చివర ఉంది. నీలాగే ఆ అమ్మాయి కూడా ఒకప్పటి నా శిష్యురాలు. అనుకోకుండా నిన్న రాత్రి శివశంకర్ ఐ క్లినిక్ సమీపంలో నన్ను కలసి వాళ్లింటికి తీసికెళ్లింది. నీ కంటే ఓ పదేళ్లు పెద్దదేమో తను....''

"అయ్యో, ఇంత సేపూ మీరు చెబుతున్నది సరస్వతీ ఆంటీ గురించా? బాగా పొడుగ్గా, తెల్లగా..కళ్ల జోడూ.. ఆవిడేనా?''

"ఆ! ఆవిడే, ఆ ఇల్లూ, కాపురం, ఆ అత్తమామలూ, పిల్లలూ చూస్తే ఎంత ముచ్చట వేసిందో .. ఆవిణ్ని నువ్వు ఎరుగుదువా?''

'అయ్యో రామా, సరస్వతీ ఆంటీ గురించి నాకు తెలీక పోవడం ఏమిటి మేష్టారూ! మూడు నెలల క్రిందటి దాకా వాళ్లు ఈ పక్కనున్న పెద్ద వాటాలోనే కదా అద్దెకుండే వారు. ఇపుడు మీరు వెళ్లిన ఇల్లు వాళ్లు కొత్తగా కట్టుకున్న సొంత ఇల్లు!'

"అలాగా?''

"ఒక్క రాత్రి పరిచయంతోనే మీరెంత తెలుసుననుకుంటున్నారు? ఏడాది పై మాటగా నేను ఆంటీని స్టడీ చేశాను. ఊరుకోలేక ఎంతో చెప్పి చూశాను....ప్చ్... అలాంటి వాళ్లిక మారరు సార్...''

ప్రభాకరం గుండె దడ దడలాడింది.

"ఏమిటి రేవతీ నువ్వు చెబుతున్నది? సరస్వతి లాంటివాళ్లు ఇక మారరంటావా? ఎందుకు మారాలిట? నువ్వేం తెలుసుకున్నావో ఏమో. నేను చూసింది చెప్తా విను. ఆవిణ్ని వాళ్లత్తమామలు నట్టింట దీపంలా చూసుకుంటున్నారు. వాళ్లాయనకి ఆవిడ ఆరో ప్రాణంట, ఇక పిల్లలకి సరే సరి, వాళ్లమ్మ వాళ్ల కో దేవతా స్వరూపం!"

రేవతి వికృతంగా నవ్వుతూ చప్పట్లు కొడుతూ అంది. "ఎంత సరిగ్గా చెప్పేరు మాష్టారూ, భేష్!"

ప్రభాకరం ఆశ్చర్యంగా చూస్తుంటే రేవతి చెప్పింది.

"పెళ్లైన ఆడది ఎలా తయారవుతుందో మీ నోటితో మీరు స్పష్టంగా చెప్పేరు. ఆడది ఒకరికి దీపంలా కనపడాలి. మరొకరికి ప్రాణంలా ఉండాలి. ఇంకొకరికి దైవంలా గోచరించాలి. మానవ స్వరూపం అని మాత్రం ఏ ఒక్కరికీ తోచకూడదు. అందుకే చూసి చూసి పెళ్లనే ఊబిలోకి దిగడానికి నాకు దడ పట్టుకుంది!"

ఇలాంటి ఆరోపణ వినడానికి ప్రభాకరంలోని గురువు సిద్ధంగా లేడు. ఇదేదో తేల్చుకోవాలని నిశ్చయించుకున్నాడు. వచ్చిన ఈ అవకాశం చేజార్చుకోడానికి రేవతి కూడా సిద్ధంగా లేదు. ఇంటి పక్క ఇంకెవరున్నా పట్టించుకోని విద్యాదాహం దేవతిది. అయితే ఓ సారి ఆమె సరస్వతి పట్ల కుతూహలం చూపే సంఘటన జరిగింది. ముందటేడు ఆవకాయ సీజనులో జరిగిన ముచ్చటది అది. రేవతి చెప్పుకొచ్చింది.

లైబ్రరీ నుంచి వస్తూ తను సిటీ బస్ కోసం స్టాప్‌లో వెయిట్ చేస్తూంటే, ఏదో బాగా బరువైన పేకెట్ ఒకటి మోసుకుంటూ సరస్వతీ ఆంటీ అక్కడి కొచ్చి "ఖాళీ ఆటో ఏదైనా ఇటెడుతుందేమోకాస్త కేకేసి పెడతావా అమ్మాయ్!' అంటూ అక్కడ కూలబడిందిట. తేరిపార చూస్తే తన పక్కింటి ఆంటీ. తన పక్కింట్లోనే ఉంటుందని అప్పుడు గుర్తుకొచ్చి... "ఇదేమిటాంటీ, ఇంటి కింత దూరంలో ఈ వేళప్పుడు మీరు..."

"ఇందాకే వెళ్లిపోదామనుకున్నాను. ఆ కిరాణా కొట్లో బాగా రష్‌గా ఉండి కుదిరింది కాదు."

వస్తున్న ఆటోను బేరమాడి తనే బస్తా లాంటి పాకెట్‌ను ఆటోలో చేర్చి ఇద్దరూ ఆటో ఎక్కేశారుట. చేరే స్థలం ఒకటే కాబట్టి, ఇంటికి చేరే దాకా అనేకం మాటాడుకున్నారట, సరస్వతి వివరించింది.

"ఇవి మాడుగుల ఆవాలని ఓ ప్రత్యేక రకం కూరు ఆవకాయ అంటారు వినే ఉంటావ్. వాటికి ఇవే బావుంటాయని ఇంత దూరం వచ్చాను. వచ్చినందుకు కాస్త శ్రమా, ఖర్చూ అయితే అయింది కానీ, ఒకటే రకం సరుకు దొరికిందనుకో. ఇక మన కళ్లెదుట గానుగ ఆడించిన నువ్వుల నూనె అంటావా, అదృష్టవశాత్తూ మన పక్క వీధిలోనే దొరుకుతుంది. ఇక గొల్లప్రోలు పచ్చ మిరపకాయలని ఉంటాయి. వాటి కోసం ఒహర్ని పురమాయించాను. ఇక అప్పుడు దగ్గరుండి కోయించుకున్న పుల్ల మామిడి కాయ కావాలి. నేడో రేపో తోటల మీదకి నేనే బయలుదేరుతాను. ఇలా ఓ వారం రోజులు కష్టపడితే ఏటి కేడాదీ తినే ఊటలూరే ఊరగాయ పెట్టుకోవచ్చు."

"ఆవకాయ పెట్టడంలో కూడా ఇంత రీసెర్చి వర్క్ ఉందన్నమాట!"

"రీసెర్చి వర్కా? అదేమిటీ?"

"ఎమ్మే లిటరేచర్ చేశాను. నేను పరిశోధన వ్రతం సమర్పించడానికి ఏ రచయితని ఎంచుకుందామా అని చూస్తున్నాను. డాక్టరేటు సంపాదించాలంటే మాటలా? ఎన్నో చోట్ల తిరగాలి. ఎన్నెన్నో విషయాలు సేకరించాలి. అన్ని మిళాయించి రుచికరంగా తయారు చేసి సిద్ధాంత వ్యాసం అందించాలి."

"దానికీ దీనికీ పోలిక ఏమిటి? డాక్టరేట్ అంటే కాన్వొకేషన్‌లో అందుకునే ఓ కాగితం ముక్క. అంతేగా, ఆవకాయ అయితే ఎంచక్కా ఏడాదీ తినొచ్చు."

"నేనో మాట అంటాను, మీకు కోపం రాదుగా ఆంటీ?"

"అడుగు. కోపం దేనికి?"

"దానికీ, దీనికీ పోలిక లేని మాట మాత్రం నూటికి నూరు పాళ్లూ నిజం. బాగా చదువుకుని డాక్టరేటు తెచ్చుకుంటే పెద్ద ఉద్యోగం వస్తుంది. మంచి జీతం లభిస్తుంది. ఇంకొకరి మీద ఆధారపడి బతక్కుండా, సంపాదించి బతకగల భద్రత లభిస్తుంది. అలాంటి సెక్యూరిటీలోనే ఆడదాని వ్యక్తిత్వం నిలబడేది. ఏడాది మాత్రమే ఉండగల ఆవకాయతోనే మన ఆడవాళ్ల శ్రమా, సమయమూ వృథా కావాలా! బతికున్నన్నాళ్లూ మనల్ని మనం నిలబెట్టుకునే వ్యక్తిత్వం సమకూర్చే పోరాట దిశలో మనం సంఘటితం కావొద్దా?"

"ఏమిటో నువ్వు, చెబుతున్న ఒక్క ముక్క నా కర్థం కావడం లేదమ్మాయ్! మొగుడూ, పిల్లలతో హాయిగా తృప్తిగా బతక్క, ఏదో పోరాట దిశ అంటావేమిటి? సకాలంలో పెళ్లి కాక నీకేమైనా బుర్ర పాడైందేమో!"

"థ్యాంక్సు ఫర్ ది కామెంట్... బుర్రంటూ ఉంటే కదా పాడవటానికి?"

"అంటే నాకు బుర్ర లేదనే కదా నీ ఉద్దేశ్యం?'

"ఎగ్జాట్లీ . అదే ఉంటే ఇలాగే ఉందురా? పనిమనిషి సూరమ్మ చెప్పింది. మీ ఇంట్లో మీరొక్కరూ తప్ప మరెవరూ అటు వస్తువు ఇటు తీసి పెట్టరటగా?"

"ఎందుకు పెట్టాలి? మెట్టినింటికే నా సర్వస్వం అర్పించదల్చుకున్నాను. సేవించి తరించ దల్చుకున్నాను. ఇంతకీ నేను సేవ చేస్తున్న దెవరికి? నా భర్తకీ, పిల్లలకీ. ఇక ఆ పెద్ద వాళ్లెవరు? నా భర్తకి జన్మ నిచ్చిన తలిదండ్రులు. వాళ్లనలా కూచోపెట్టి చెయ్యడంలోనే నాకు సార్థకత ఉంది,"

'బాగా బుద్ధి చెప్పింది సరస్వతి రేవతికి' అనుకున్నాడు ప్రభాకరం ఓ విధమైన ఊరట పొందుతూ. కాని రేవతి ధోరణి దాన్ని

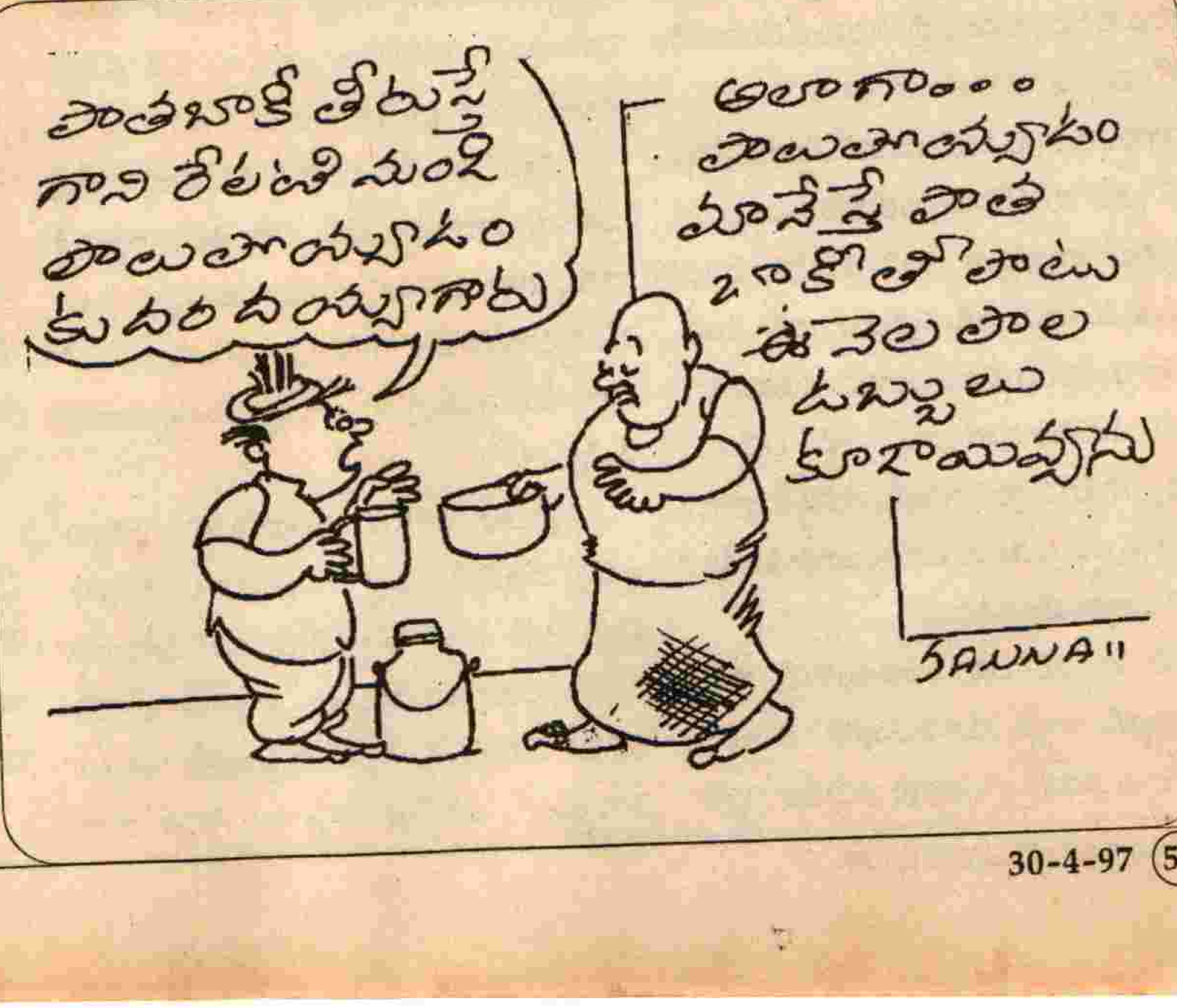

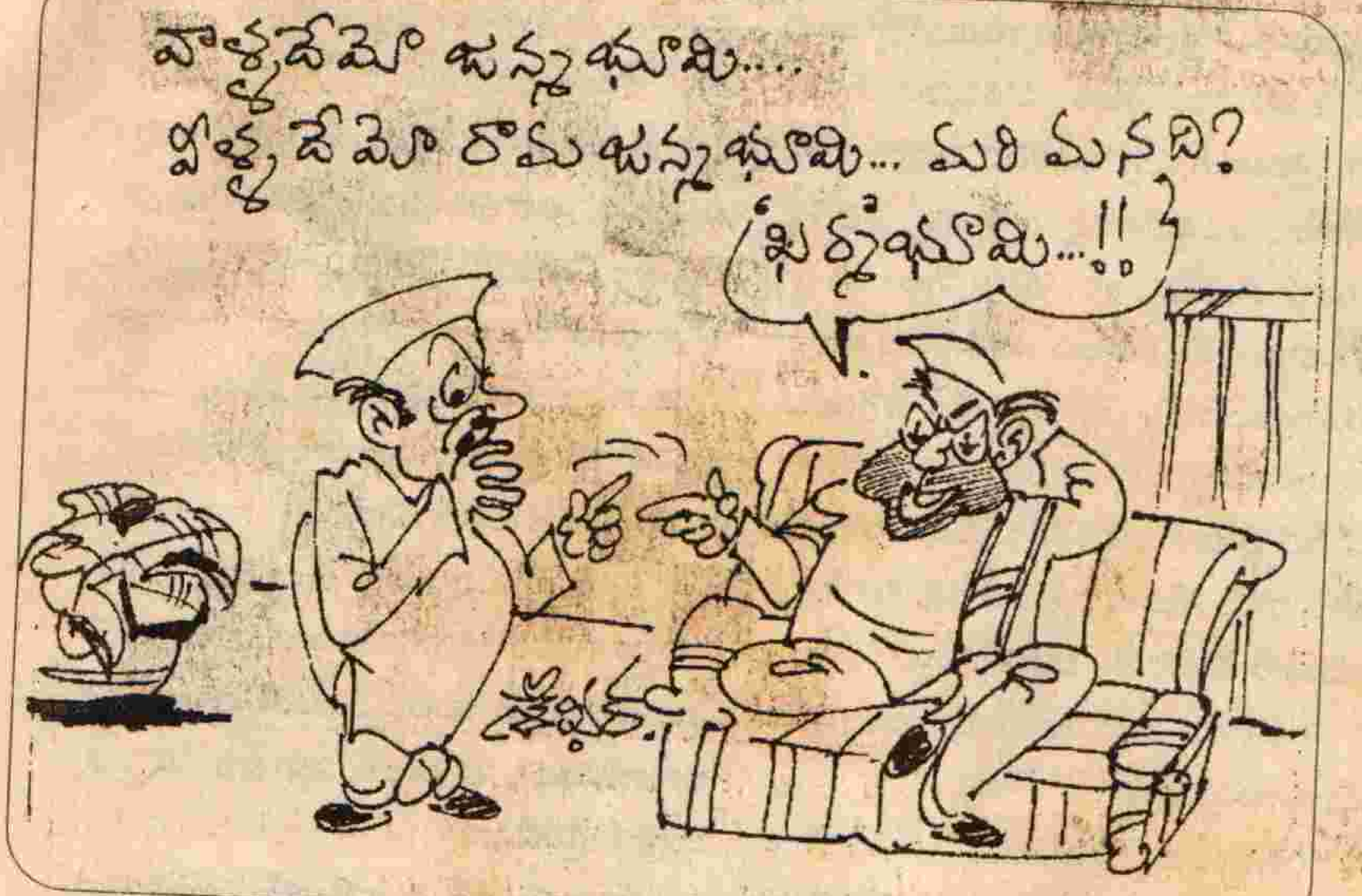

నిలబడనిచ్చేలా లేదు!

"నేను ఎన్ని సార్లు వాదించినా సరస్వతి ఇదే వరస. మధ్య తరగతి మనస్తత్వం మరి ఆమెలో ఎంతగా జీర్ణించుకు పోయిందో గాని, ఇంకోలా ఆలోచించదే! నా తరఫు వాదనంమీరైనా వింటారని ఆశ. ఆత్మ విశ్వాసం, స్వయంసంపాదనా అత్యుత్తమ లక్షణాలని మీరే ఎన్నో సార్లు మాకు బోధించారు. అలాంటివి సాధించడం తప్పదంటారా?"

"అనను కాని, మన సాంఘిక జీవనం పరస్పరాధార భూయిష్ఠమై ఉంటుంది గాని, అంతా నీ ఇష్టమై ఉండదు. మనం తింటున్న అన్నం మనం దున్నిన వరి పొలం లోంచి వచ్చింది కాదు. మనం కట్టుకున్న బట్ట మనం స్వయంగా నేత పని చేసుకున్నది కాదు. ఆఖరికి మనం రాసే ఉత్తరానికి మరొకరు కార్డు కొని తెచ్చి, రాసి పెట్టి, వారే పోస్టు చేసినా, అనుకున్న ఎడ్రసుకి చేరడానికి మధ్యలో చచ్చినంత తతంగం ఉంది."

"మీరు చెప్పే ఏ విషయమూ నేను కాదనను. అయితే ఇంకొకరి దోపిడీకి గురి కాకుండా మనం అహర్నిశం జాగ్రత్తగా కాపాడుకోవలసింది మరొకటుంది. దాని పేరే వ్యక్తిత్వం. దాన్ని కించ పరిస్తే మాత్రం ప్రతిఘటించి తీరాలని నా నమ్మకం. అలాంటి మాయామర్మంలో పడి అదే ఓ సేవాధర్మంగా భావిస్తోంది గనకనే, సరస్వతి లాంటి వాళ్లని చూస్తే ఒకప్పుడు నాకు సానుభూతి ఉండేది. ఇప్పుడది కూడా పోయింది.

"పోనీ నా పరిశీలన సరిఅయినదో కాదో మీరే చెప్పండి. వాళ్లందరూ సరస్వతిని నొప్పించే మాట మాట వరసకైనా అనరు సరి కదా, ప్రతీ వాక్యం మెప్పుతోనే మొదలెడతారు.

'సరస్వతీ, నీ లాంటి భార్య దొరకడం నాకెంత అదృష్టమో' అంటాడు భర్త. 'కడుపున పుట్టిన ఇద్దరు కూతుళ్లున్నారు మళ్లీ, ఎందుకూ? అమ్మ ఎలా ఉందని ఆర్నెల్ల కో సారైనా ఉత్తరం ముక్క రాయరు. ఇక ఈ కోడలు పిల్ల రాత్రి పావు గంటయినా నా కాళ్లు పట్టందే మరో మారు మొగుడు పిల్చినా పడగ్గదిలోకైనా వెళ్లదు! సరస్వతీ, నీ ఋణం ఎలాతీర్చుకోనే!' అంటుంది అత్తగారు.

"కాళ్లు పీకయినా నేనెక్కడ బయల్దేరతానో అని తెల్లారు జామునే లేచి పేపరుకీ, పాల పేకెట్టుకీ పరిగెడుతుంది మా సరస్వతి. ఇలాంటి కోడలు దొరకడానికి మేమేం పుణ్యం చేసుకున్నామో!' అంటాడా మామగారు.

"అచట పుట్టిన చివురు కొమ్మైన చేవ- అన్నట్లు సరస్వతి కడుపున పుట్టిన కొడుకులూ అంతే. 'మా అమ్మ 'బంగారం,' 'మమ్మీ ఒక దేవత' లాంటి రిమార్కులకి లోపం ఉండదు.

"ఇంటిల్లిపాదీ ఇలా పెద్ద గొంతుకతో చేసే ప్రశంశాప్రసారాలు - అవన్నీ పొందిన సరస్వతి కే కాదు, నాలాంటిది అవి వింటూ మూణ్నెల్ల పాటు ముగ్ధురాలై పోయిందంటే, ఓ రాత్రి అనుభవంతో మీలాంటి వారు భ్రమలో పడ్డం ఆశ్చర్యంకాదు మేష్టారూ!

"ఇంతలా 'గాలిలో తేలిపోతున్న' సరస్వతి ఇంట్లో వాళ్లకి చేసి పెట్టే పనులు ఒకటా రెండా? భర్తకి బ్రష్ మీద పేస్టు వెయ్యడం, మావగారి పంచెకి చిరుగులు కుట్టడం, అత్తగారి జుత్తుకి రంగు వెయ్యడం, పిల్లల పుస్తకాలకి అట్టలు వెయ్యడం.... చీకటింట లేస్తే అర్ధ రాత్రి దాకా ఎన్నో పనుల్లో, ఎంతెంత ఆనందమో! విగ్రహమైతే సరస్వతికి నాలుగే చేతులేమో... ఈ సరస్వతికి మాత్రం ఇరవై చేతులయినా చాలవు! స్వార్థపరులూ, మోసగాళ్లూ గనక వాళ్లని నేనేమీ అనను. ఇంతున్న చిన్న కొడుకుతో పాటు పిడికుచ్చులా ఉన్న వాళ్ల మామగారితో సహా సరస్వతి కాళ్లు జాపి పడుకోబెట్టి ఏ పాల చుక్కో చెమ్చాతో నోటి కందిస్తే గుటుకూ గుటుకూ మింగడానికి సిద్ధమైన వాళ్లే. అధోలోకమే అదో గొప్ప ప్రపంచ మని మురిసి పోయే ఈ ఆంటీకి రాదేం ఎన్ని సార్లు చెప్పినా బుద్ధి? ఈమధ్య ఎక్కడ చెడగొట్టేస్తానో అనే భయంతో నాతో మాటలు కూడా మానేసింది తెలుసా మీశిష్యురాలు?"

ఈ ఆఖరి దెబ్బతో తుళ్లి పడ్డాడు ప్రభాకరం.

రేవతి కొనసాగిస్తూనే ఉంది. "అవున్లెండి! ఎందుకు మాటాడుతుంది? 'జై జై' ధ్వానాలే జీవితం అనుకునే స్వప్నంలో బతుకుతోంది. సరస్వతి 'జై'కి బహు వచనం 'జైలు' అని తెలుసుకోలేక పోతోంది. ఇప్పుడు కాస్త చిక్కిపోయింది గాని ఒకప్పుడు గులాబీ పువ్వులా ఉండేది. మా సరస్వతి అన్నారు. ఇందాక మీరు కంటి చూపు దెబ్బ తిని కడ గంటి చూపు మాత్రమే మిగిలిన మీకు ఆ రాత్రి వేళ అలా అనిపించడంలో ఆశ్చర్యం లేదు. చాకిరీ చేసి చేసి కీళ్ల నొప్పులు పట్టుకుని, రక్త హీనత ఏర్పడి, ఆరోగ్యమంతా నాశనమై, ఆ గులాబీ పువ్వు ఇప్పుడు పూచిక ముల్లులా తయారైంది. ఆపరేషను అయాక మరో మారు వచ్చి చూడండి నా మాట అబద్ధమేమో.. శరీరం ముల్లులాగా, మొహం చిప్పలాగా తయారు చేసుకోవడమే సతీధర్మమా? 'ఆలు చిప్ప' అనే పదం అలాగే ఏర్పడిందేమో మీ తెలుగు మేష్టర్లే చెప్పాలి. బానిసలా బ్రతకవలసి రావటం దురదృష్టమే. కాని బానిస వ్యవస్థ అనేది అదేదో వర ప్రసాదంలా భావిస్తూ 'ఏదో ఇలా రాలిపోతే ఇంతే చాలు!' అనుకునే ఆడాళ్లని మాత్రం గన్ తీసి పేల్చెయ్యాలనుంటుంది. నాకు అలా తయారైన శిష్యురాళ్లని చూసి దీవించే మేష్టర్లని చూస్తే మాత్రం....."

రేవతి ఏం చేసునో గాని అలా చెబుతూంటే విని తట్టుకోడానికి మాత్రం ప్రభాకరం అక్కడ లేడు. ఆ వీధి చివరనున్న ఆటోలో ఎలాగో ఆయాసంతో శరీరం చేరేసి, తొందరగా స్టార్టు చెయ్యమని డ్రైవరుకి చెబుతున్నాడు!